

Ahol a betűrím feltűnik, mindenütt a népek legősibb költészeti stílusában jelentkezik (görög, héber, itáliai, ír, óprovánszi stb.). Rokon népeinknél is fejlett alliterációs gyakorlatot találunk. (Természetesen népköltészetükben, minthogy legtöbb rokon népünknek külön műköltészete egyáltalán nem vagy aránylag későn fejlődött ki.) A *Kalevalá*-ban egy runo legalább két alliteráló szót foglal magába, esetleg hármat is. A mássalhangzó után a magánhangzók valamiféle hasonlóságára is törekednek, de a magánhangzónak csak rokon jellegűnek kell lennie. Ez a betűrím azonban kötetlen, nincsenek olyan szigorú szabályai, mint az ógermán versben; hangsúlytalan helyen is állhat, és el is maradhat. A finn népköltészetben a *Kalevalá*-n kívül is van szerepe, ahol a paralelizmusnak szoros velejárója. A mordvinok nagyrészt hasonlóan alkalmazzák. A voguloknál Munkácsi Bernát szerint következő a helyzet: „... az ütemszámok szabályosságán kívül, nem ugyan általánosan, de gyakran szerepel a vogul énekekben mint ritmikai díszítés az alliteráció.” Elhelyezésére nézve több példát közöl, ilyenek: aaaa, aaxa, aabb, aaaabxbxbb, aaaabb, aabxabbb, abba, abbx, abab; török népek költészetében is gyakori, hasonlóan kötetlen formában.

A magyar népköltészetben elég ritka, ha a népköltészet egészét vesszük figyelembe. Ami van, csak szórványos jelenség, úgyhogy összefüggő rendszert, stílust nem fedezhetünk föl benne. Ritka szép példája: „Szürke számár szomorkodik” vagy

„Valaki jár a kertembe, Fekete galamb képibe. Szedi virágomnak színét, Rozmaringomnak tetejét.” (Zámoly, Csanádi I. gyűjt.) Azonban más a helyzet, ha egyes különleges műfajokat veszünk szemügyre, amelyek inkább őriznek régies, formai hagyományt. Ilyenek bizonyos játékos műfajok, mint a találós kérdés, mondóka, csúfoló, közmondás, továbbá a regösének és bizonyos balladai részletek. Lássuk ezeket sorba.

Találós kérdések : Úton médala, keze-lába korcsolya, szőr maga, szőr nadrágja, szilági bársony szakáll (medve; MNGY. III, 294.). Kertbe kápilla, szegen szityilla, házközepén matyilla (káposzta, szita, macska; MNGY. II, 350.). Elöl megyen fényeske, utána mén fehérke, fel van a farka kötve (tű és cérna; MNGY. II, 352.). Töve tengerbe, levele Lengyelbe, ága-boga Jeruzsálembe (folyó; MNGY. II, 371.). Hallgass húgom, fejedem a fészke (Nyr. 1872, 227.). Hanyatt fekszik, hússal dögönyözik (tészta; Nyr. 1874, 37.). Háta határ, lába lapát, nyaka bot (lúd; Nyr. 1974, 37.). Gyikos, gyakos, gyak filléres, fényes, füstös, nat törvényes (puska; Nyr. 1874, 38.). Főn fán fitakos, alú vári szőrös (makk; Nyr. 1874, 234.). Magas Miklós mennybe níz, mi a? (kémény; Nyr. 1874, 557.). Mihelyt meglesz, mindjárt megmar, mihelyt megmar, mindjárt meghal (szikra; MNGY. III., 297.). Úton-útfélőnn úrfiak ugrálnak (béka; MNGY. VI, 24.).

Mondókák : Mikor mentem misére, Mészáros Márton marhái mentek mezőre (közismert). Hétfő hetibe, kedd kedvibe, szerda szerelmibe stb. (közismert).

Csúfolók : Kovács, kovács, kalapács, kisült-e mán a kalács? (MNGY. II).

Közmondások : Vak vezet világtalant. Bort, búzát, békességet. Szegény ember szándékát boldog Isten bírja (közismertek). Szép szónak szárnya nem szegik (Pázmány-Margalits). Szép szóval szereznek szeretetet (Margalits).

Mindezek a műfajok olyan természetűek, hogy hagyományos életük a változatlan ismétlést kívánja, ha egyszer szerencsés formát öltöttek. Így hosszú időn keresztül tudnak megőrizni régies formai elemeket. A lírai népdal és a táncszó, amely jobban ki van téve a folytonos megújulásnak, illetve a mindennapi életben napról napra újra születik, már teljesen a mai rímuralmát mutatja. (Kivéteklépp a táncszók között is találunk betűrímet: Látom lábod fejérségét, eszem a szemed szépségét (MNGY. III, 240.). Úgy szeretem a szókét, Mind a szöllő szemecskét. Szőke leán, szőke haj, Szegény szívem jaj jaj! (MNGY. XI, 209.)

Más a helyzet a balladában. Itt már sokkal többször tűnik fel, sem hogy véletlen lehetne vagy csak alkalmi díszítőötlet volna. Különösen megszaporodik a száma, ha nemcsak az egyszerű, egy soron belül jelentkező betűrímrre vagyunk tekintettel, hanem figyelembe vesszük Gábor Ignác helyes megfigyelését is, hogy a betűrím a magyar költészetben úgy is használatos, hogy az egyes sorok kezdetei csengenek össze, vagy hogy egy-egy rím-fajta több soron keresztül is végigfut, tehát aránylag távoleső helyek is összecsendülhetnek, s végül hogy váltakozó, összefonódó formák is vannak, ahol két vagy több betűrím keresztezi egymást. (Legutóbb Kardos Tibor is megfigyelte ezt a jelenséget az *Árgirus*-ról szóló akadémiai székfoglalójában.) Balladánkban is gyakran egész terjedelmes szakaszokon keresztülhúzódnó, többszörösen összefonódó betűrímszövedéket figyelhetünk meg. Az alábbi példák nem jelentenek teljes felsorolást. Együtt hagytuk az egy típusból származó változatokat és az egy-egy szövegből, de különböző helyen található részleteket, hogy az olvasó lássa azt is, mennyi alliteráló rész van egy-egy szövegben, és milyen helyen jelenik meg a betűrím leginkább.

Az eladott lány

1. Kálmány, 1887. I, 18:

Mikó értem gyünnek, *hideg* borzongasson,
Hintóba ültetnek, (*hideg*) ki jis rázzon, (ugyan)
Határjába érnek, szörnyű *halát* *hajon*.

.....
Mikó értem gyünnek, *hideg* ne borzongjon,
Hintóba ültetnek, *Hideg* ki se rázzon!

.....
Fok ki csak, *fok* ki csak *futós* *pej* *paripám*...

2. Uo. II, 54:

Mikor értem jönnek, *hideg* borzongasson,
Ha hintóba tesznek, *halál* *hideg* leljen.

.....
Hátra *hanyatlik* már a *mi* *menyasszonyunk*...

3. Kálmány, 1891. 213:

Hogy *mikó* *hitre* *mék*, *hogy* *mög* ne *halhassak*,
Hogy *eljöttek* érte, *hideg* borzongatta,
Hogy *hintóba* tötték, *halál* *hideg* rázta...

4. Kálmány, 1882. 5:

Van *tenéköd* *lányok*, *piros* *bodor* *lányod*,
Szögedi *pijacon* *piros* *almát* *árult*.

.....
Mer *mán* *mingyá* *möghal* a *mi* *mönyasszonyunk*

.....
..... *mönyem*, *édös* *mönyem*,

Ha *jó* *lötté* *vóna*, *mézet* *attam* *vóna*,
Ha *rossz* *lötté* *vóna*, *mérget* *attam* *vóna*.

5. MNGY, VIII, 556:

Ilonám, *Ilonám*, *Horvát* *szép* *Ilonám*,
Mondjál *hát* *uradnak*, vagy *hitves* *párodnak*!
Inkább *mondanálak* *hétszer* *komondornak*,
Mint *egyszer* *uramnak* vagy *hitves* *páromnak*.

6. MNGY, III, 3:

Nem *hallottam* *hirit* *édes* *testvérbátyám*.
Adjon *Isten* *nekem* *inkább* *víg* *vacsorát*,
Víg *vacsora* *után* *könnyű* *betegséget*,
Szép *piros* *hajnalba* *világból* *kimulást*!

A székenbe esett lány

7. Ethnographia, 1907. 31:

Sem *tűröm*-*tagadom*, *el* sem *tagadhatom*:
.....
Hajcsad *kocsis*, *hajcsad* *hat* *zabos* *paripám*.

8. Uo. 109:

Előrrő *kurtodik*, *hátulru* *hosszadik*.
Szép *vékony* *derekad* *igen* *vastagodik*.
.....
Szabó *nem* *jó* *szabta*, *varró* *nem* *jó* *varrta*,
Varró *nem* *jó* *varrta*, *olló* *nem* *jó* *vágta*.
.....
Ha *ebéden* *éred*, *tedd* a *tányérjára*.
Ha *früstökön* *éred*, *tedd* a *findzsájába*.

9. Uo. 39:

Legényim, legényim, vitéz katonáim
Fordíjjátok jóra könnyű futó kocsim,
Fogjátok, vigyétek Fodor Katalinát,
Fodor Katalinát, azt a híres dámát!

Az f-v, e-é, illetve a-á hangpárokat Arany is összecsengőnek
érezte, s alliterációs sorozatban alkalmazta is. Például:

Tüske, tövis tépi, vad venyige vérzi,
Ág akadoz arcán, bojtortján beléköt.
Délben a rekedt nap fojtó hevét érzi,
Hús hajnalban hullat fagyos verítéket.
(Az első lopás)

10. *Ethnographia*, 1907. 40:

Mit tűröm-tagadom, már ki kell vallanom
(MNGY, I, 162 is.)

.....
Fogd be nyolc lovamat, futó paripámat!
.....
Ha füstökön éred, vedd az asztalára!

11. *Ethnographia*, 1901. 455:

Attú hordozok én hét hónapos terhet.

12. Kálmány, 1888. 60:

..... tömlöcbe tögyétek,
Tizenharmad napig se inni se önni...
.....
Kocsisom, kocsisom, lóhajtó kocsisom,

Fog be a lovadat, legjobb paripádat!
Mönnnek, möndögélnek, öreg embört érnek.
Öreg apám uram

13. 161. sz.:

..... varó nem jó varta,
Verje meg az Isten, jaj de elrontotta!
Vigyétek, vigyétek

14. MNGY, I, 170:

Ha ebéden éred, tedd a tányérjára,
Ha aludva éred, ülj a jobb karjára!...

15. Kálmány, 1882. 9:

Ép ebédön érte
Kiesött a kanál mingyá a kezibü.
.....
Frajok, francimörök, fogjátok, vigyétök
Tömlöc fenekire!!

16. Uo. 10:

Testöm a testödde egy sirba tövöggön!

17. MNGY, I, 167:

Hozott isten, hozott szeretöm szolgálja!
Csak gyorsan, csak gyorsan annak halálára!
Lehetetlen volna, hogy az igaz volna,
Ha az én Zsuzsannám most fekünnék halva!

18. Uo. 169:

Hol vagyon, hova lett Homlódi Zsuzsanna?

19. MNGY, II, 3:

Ha útban találod, tedd a jobb vállára,
Ha otthon találod, tedd a tányérjára!

20. *Nyelvőr*, 1874. 383:

Koszorúja közé szép gyöngyöt szedhetne.

21. Bartók, 165. sz.:

Virág vizsgáltani, magát mulatozni
.....
Hol vagy, hol vagy az én hív kedvesem?
Nem tudom, nem tudom, tennap mind itt jára.

22. MNGY, I, 169. stb.:

Testem a testével egy sírba temesd el!

A szeretet próbája (Áspis kígyó)

23. *Nyr.* 1882. 239 és több más változatban:

Ökröket őrzöttem...

24. Kálmány, 1888. 62:

Kötöttem lovamat csipkebukor fáhon,
Lehajtom fejemet a lovam faráhon. (lábához, uo. 12)
.....
Egy nagy bűvár kényó, kebelembe bújó...

25. *Nyr.* 1882. 239:

Szivem szorongatja, piros vérem szíja,
Gyenge derekamat má átal szakajtya.

Az elégetett házasságtörő (Barcrai)

26. Bartók-Kodály, 34. sz. és *Ethnographia*, 1912. 229:

Vándoron szín szoknyám hadd vessem nyakamba,
Piros patkós csizmám hadd húzzam lábomba!
.....
Nem várhatta vége-hosszát

27. MNGY, I, 149:

Hadd vessem nyakamba viselő szoknyámat,
Hadd kössem előmbe az elő ruhámat!
.....
Avagy azt választod, hogy fejedet vegyem,
Vagy selyem hajaddal házat kisöpörjem,
Avagy azt választod, reggelig virrasztasz,
Hét asztal vendégnek vígan gyertyát tartasz.
.....
Fejihez állítok egy oláh furulyást,
Lábához állítok

Fújjad oláh, fújjad az oláh furulyát,
Húzzad cigány, húzzad a cigány hegedűt!

28. MNGY, I, 151:

Hogy tegyem fejembe fejér fátyolomat!

29. *Szépirodalmi Közlöny*, 1858. 234:

Három halál közül melyiket választod?
Vagy főbe löjelek, vagy fejedet vegyem,
Vagy hét asztal vendégnek vígan gyertyát tartasz?
Három halál közül én is azt választom,
Hét asztal vendégnek vígan gyertyát tartok!

Hallod ím szolgáló, hozd be a vég vásznat
S a nagy kászu szurkot!
Tetején kezdjétek, s talpig tekerjétek,
Talpánál kezdjétek, s teteig égessétek!

Szaván kapott feleség (Bátori Boldizsár)

30. Bartók-Kodály, 84. sz.

Meg ne tagadd asszony *mostan* mondott szódat!
.....
..... a fővevő helyre
Fejeddél játszódni, fejedet leütik.
Csak felhúzza kardját erdélyi kapitány...

31. MNGY, XI, 17:

Mett a halottnak is hármat *harangoznak*...

Szolgával szerelmeskedő lány (Betlen Anna)

32. MNGY, III, 18:

Selyem (sz)oknya suhogását.....
.....
Imádkozzál az istennek, bocsássa meg bűneidet!

33. Nyr. 1905, 110:

Etanitom édös komám a két karom erejével,
A kardomnak az élve...

Hajdúkkal útnak induló lány (Bíró szép Anna)

34. Bartók-Kodály, 66. sz.:

Igy iszik, úgy iszik három hajdu legény
Bíró Zsigmondnének kötött kapujába.
Kisétála hezzok aj Bíró szép Anna:
Hová valók vattok három hajdu legény?
Meződebreceni s aj bé barassai.
.....
Ugy mennek, ugy mennek a nagy régi úton,
A nagy régi úton s rengeteg havason.

Szívtelen anya (Budai Ilona)

35. MNGY, XI, 426:

..... futkosó küs fiát.
.....
Mönyön, mönyön, mönyön sűrű fenyves erdön,
Egy föl hagyott uton, sütét röngetegön.
Hátmin' (ha) hallaná lovak dobogását,
S csakhamar letösz hajadon küs lányát.
.....
Hát én lelkes lévén hogy hagyám gyermeköm...

A Halálraítélt húga (Fehér László)

36. MNGY, VI, 378:

Fehér László lovat lopott
A Feketehalom alatt

Inos-finos kantárosul,
Mindön féle szerszámostul.
Megtudta azt Fehér Anna,
Hogy a bátyja fogva volna.
Fogd be kocsis a lovakat...

.....
Gondolkozik Fehér Anna
Folyosóruul folyosóra,
Folyosóruul a rostélyra...
.....
Mosdó vized vérré váljon...

37. Kálmány, 1887. 24. stb. sok változatban:
A kinyered kőjé váljon...

38. *Ethnographia*, 1901. 456:

Fejir László lovat lopott
A Fekete halom alatt.
Meg is fogták a hannagyok,
Azok a huncut fogmegok.

.....
Fejír Anna hogy megtudta,
Hogy a bátyja fogva vala:
Fog be kocsis a lovakot,
Tégy mellém sok aranyokot,
Tál ezüstöt, tál aranyat...

39. *Ethnographia*, 1925. 64:

Kinek neve Fehér Anna,
Ott lakik a Fehérvárba,
Egy szép piros palotába...

40. Bartók, 29. sz.:

Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt.
Hatot fogott suhogóra...

A csudahalott (Görög Ilona)

41. Domokos, 20. sz.:

Cináltatunk uljan hiresz cudamálmát...

42. MNGY, I, 173:

Megvetik a hálót, megfogják a halat...
.....
(márnát... Bartók-Kodály 97. sz.)

Három árva

43. Kodály, *Magyar Népzene*, 6. sz.:

Elindula három árva
Hosszu utra, bujdosásra.
Azt kérdi a szép Szűz Márja:
Hová mét te három árva?
.....
Mikor fésüli a fejünk,
Sarkunkon foly piros vérünk.
Mikor kenyért ad kezünkbe,
Hull a könyü kebelünkbe.

44. Domokos, 29. sz.:

Mikor fejünket fésüli,
Gyenge hajunk mind feltépi.
Mikor fejért ad reátok,
Vérrel hobzik a hátatok.

45. Bartók–Kodály 68. sz.:

Vérrel virágzik hátatok.

46. *Ethnographia*, 1909, 109:

Mikor kenyert ad kezédbe,
Hull a könyved kebeledbe...

Hűségpróba (Ihon nevedek)

47. MNGY, III, 15:

Gyenge gyopár virág...
.....
Kevély katona... (állandóan)

48. Erdélyi I, 422:

Szárig gyopár virág alatta nőtt vala,
Szegény árva lyánka alatta ül vala.
Maga koszoruját kötögeti vala.
.....
Énekeli vala tanolt énekeit,
Törölgeti vala keserves könnyeit.
.....
Ki moszt isz oda van hadban hadakozni,

Hadba hadakozni, zászlót el hordozni,
Holnap délelőttre tán jó hírt fog hozni,
Hajnalkor akarok elibe indulni.

A mennybe vitt leány (Júlia szép lány)

49. MNGY, XI, 175:

Buzavirág szödni a buzamezőbe,
Buzavirág szödni, koszoruba kötni,
Koszoruba kötni, magát ott mulatni.
Föl is fötekinte.....
.....fodor feje bárány
A napot s a hódat szarva között hozván,
A fényös csillagot a homlokán hozta...
.....
Sirass anyám, sirass, éltömbe hadd hajjam,
Hadd hajjam éltömbe, hogy siratsz hótomba!
.....
Sárog viasszának földön futó fiustye...

50. MNGY, XI, 214:

Ahol kerekedig egy kerek dombecka
.....
Mennyeji harangok huzatlan szójjanak,
Mennyeji asztalok teritetlen telnek,
Mennyeji poharak tötetlen tejjenek!

51. MNGY, III, 70, 67:

a) Hogy kérjem meg Kádár Katát,

.....

Mintsebb azt én megengedném,

Készebb Katát elvesztetném,

Feneketlen tóba vetném...

.....

Kádár Kata észrevevé,

Kapuját nyitani kezdé...

.....

b) A kettőből kinőtt két kápolna-virág.

52. Bartók-Kodály, 113. sz.:

Engedje meg az az egyet,

Hogy kérjem meg Kádár Katát...

.....

Mintsem, fiam, megengedném...

53. MNGY, III, 4:

Hallottad-e hírét a híres Szebennek?

.....

Kiontatom vérem apámért, anyámért,

Megölettem magam szép gyűrűs mátkámért,

Meghalok én még ma magyar nemzetemért.

(Vö.: Mert Magyarországért meghalok és még ma. Kádár István éneke, mely a nép közt máig él. Pt 351.)

A gunaras lány

54. *Ethnographia*, 1909. 301. MNGY, II, 7, Bartók, 281. sz. stb.

Gondos (gangos) gunár

55. MNGY, II, 7:

Szépen kiál(tó) torkáért arany trombitát,

Minden öreg tollaiért tornyos nyoszoját.

Betyárballadák

56. MNGY, VIII, 221:

Nádi Jancsi fejér teste Fenékben van eltemetve.

A fenéki temetőben nyugszik a fekete földben.

57. Erdélyi I., 383. sz.:

Szegény Barna Péter gyócs inge, gatyája,

Vérrel virágozik a testi ruhája.

Új balladák

58. Kálmány, 1882. 174:

Száz forintot szoritott a markába,

.....

Az én bajom mög a bánat mög a bú,
Pozsér János szive értem szomorú.

59. Kálmány, 1887. 29:

Kikindára kék mönni,
Verát vizitáltatni.

60. Bálint, 50. sz.:

Nem a csipke *fa* fogta mög,
Marci Miska *markolta* mög.

61. Zámoly (Fejér) Csanádi I. gyűjtése:

Érik a ropogós *cseresnye*.
Kérik a lovamat *cserébe*.
Nem adom a lovam sárga *csikóér*,
Szőke szeretőmet a barnáér.

Regösének

62. MNGY, IV, 1. sz.:

Együttek Szent István királ (szegén) szuogái régi szokás
szerint. Készek szuogálatukra...

Kívonattya magyar asszon hordó borát (refr)
Kiszedeti magyar asszon kemence cipóját, vella magyaróját,
Sárga lábu kappanyát, katona forintját.

Azkinék az *tolla toll*-bársos...

Azkinék az *farka főrendes*...

63. Uo. 2. sz.:

Én sem *vagyok vadlövő vadad*

Homlokomon *vayon fölkelő fényes nap*,
(O)ldalamon *vayon (d)rdeli szép hold*

Szarvam *vayon ezer vayon*,
Szarvam hegyin vannak *százezer (s)övények (=szövétnék)*
Gyulaszlag *gyulaszlag holtatlan alusznak (=Gyujtatlan gyullad-*
nak, oltatlan alusznak)

64. Uo. 5. sz.:

Eljöttünk, eljöttünk Szent István szolgáláia,
Régi szokás szerint szabad megtartani?

Szegen van egy erszény, száz forint van benne,

65. Uo. 52. sz.:

Régi törvény, nagy rőt ökör, de hó reme róma!

Hátán *hosszán sült pecsenye*...

Hátán által *hatvan kolbász*...

Köddökibe köből komló.....

66. Uo. 18. sz. (és sok más szöveg):

Rét ökör, régi törvény, Haj regő rejtem.

Az újabb balladaváltozatokban már alig találni alliterációt,
ott már egyre következetesebben jelenik meg a rím. A régi,
rímtelen balladák betűrímei viszont a balladai közhelyekben,

állandó jelzőkben, a változatok leginkább egyező részeiben mutatkoznak, tehát a régi balladastílus el nem kopott maradványaiban. Éspedig:

Egész soron végigfutó betűrím: 4., 7., 8., 10., 11., 15., 16., 18., 21., 22., 28., 30., 31., 41., 42., 49., 51. 1. sor, 4. sor, b, 52., 53., 58., 59., 62. 1–2. sor, 65. 1. sor, 66.

Több soron vagy sorok kezdetein végigfutó betűrím: 1., 2., 3., 4. (kétszer), 12., 13., 25., 29. (a T-rím), 30. vége, 34., 36., 38. vége, 43. vége, 46., 48., 50., 51. vége, 53., 55., 56., 62., 63., 64.

Összefonódó, váltakozó betűrím (legalább két sorban): 3., 5., 6., 8., 9., 17., 19., 24., 26., 27., 29., 30., 34., 36., 38., 40., 43. eleje, 49.

Összetartozó szavakban, jelzős szerkezetekben: 1., 11., 21., 35., 43., 45., 47. kétszer, 49. (fodor fejr), 51., 52., 54., 62. kétszer, 63.

Feltűnő, hogy a változatok egymásnak megfelelő helyein néha különböző betűrímet alkalmaznak az énekesek, ami az alliterációs gyakorlat széles körben tudatos, hosszú hagyományáról tanúskodik. Az is feltűnő, hogy az alliteráció kezdetleges formái (ismétléses szerkezetek, igekötő-ismétlések, figura etymologicák) elég gyakran fordulnak elő a többi alliteráció között; ezek a rokon népek ismétléses-paralellisztikus fordulataihoz igen hasonlatosak. Egyes szótag-megfelelések szavak és sorok elején a török népek kezdő rímeire is emlékeztetnek. (Ismétlés-figura etymologica: 8. középső, 13., 22., 27., 48. hadba, 49., 50., kerek, tötetlen, 53., 62. toll, 63. vad. Előrim: 12. kétszer, 14., 19. ut-ot, elő, 38. lovat lop, 40., 55., 61., 62. far-för, 63. ol-al, 65. vége.) Fejlettebb forma az, amikor a betűrím különleges kifejezésre ad ösztönzést (vérrel virágzik hátatok), vagy amikor egy egész találós kérdés alapötlete egy betűrím.

Minthogy régi balladastílusunk, a szólások és találós kérdések régies darabjai, valamint a regösének egyaránt őrzi a betű-

rím jelentékeny maradványait, feltehető, hogy valamikor a magyarság körében is élt a rokon népekhez hasonlóan az alliteráció gazdagabb rendszere.

A rövidítések feloldása

Bartók Béla: *A magyar népdal*, 1924; Bartók-Kodály: *Erdélyi Magyarság*. Népdalok, 1923. Bálint Sándor: *Szeged népe*. Új gyűjtés. Szeged, 1935; Domokos Pál Péter: *A moldvai csángók*. 3. kiad. Kolozsvár, 1941; Erdélyi János: *Népdalok és mondák*, I–III. Pest, 1846–8; Kálmány Lajos: *Szeged népe*. I–III. Arad-Szeged, 1881, 1882, 1892; Kálmány Lajos: *Koszorúk az Alföld vadvirágaiból*. Arad, I–II. 1887–8; Kodály Zoltán: *Magyar Népzene*. Dalok zongorakísérettel. I–X; Margalits Ede: *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. 1896; MNGY = Magyar Népköltési Gyűjtemény. Kisfaludy-Társaság, 1872–1924; Nyr. = Magyar Nyelvőr.

Irodalom

D. Comparetti: *Die Kalevala oder die traditionelle Poesie der Finnen*, 30. l. Halle, 1892; K. Krohn: *Kalevalastudien*, 24. l. Helsinki, 1924. FFC 53, W. Steinitz: *Der Parallelismus in der finnisch-karelischen Volksdichtung*, 182–3. l. Helsinki, 1934. FFC, 115; Munkácsi Bernát: *Vogul népköltési gyűjtemény*. I. köt., LVI. lap. 1892–1902; O. Väisänen: *Mordvinische Melodien*. Helsinki 1948; W. Radloff: *Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme Süd-Sibiriens*. III. köt., XXIV. lap. St. Petersburg, 1870; Uő: *Über die Formen der gebundenen Rede bei den altaischen Tataren*. Zschr. f. Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, IV, 85, 1866; Gábor Ignác: *Az ősi alliterációs verselés új, sajátos formája Zrínyi költészetében*. A magyar ritmika válaszfútja. É. n.